

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
'בראשית היתה האגדה' –
על סיפורי בראשית בספרות הבית השני
הלל מאלי | המחלקה לתלמוד

"In the Beginning Was the Legend" – Genesis Narratives in | 09-091-01
Second Temple Literature

הרצאה פרונטלי	סוג הקורס:
4	היקף נ"ז:
תשפ"ו	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
ד 12:00	יום ושעה
ד 14:00	שעת קבלה:
hilelmali@gmail.com	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

"גם למראה נושן יש רגע של הולדת" וגם לפרשנות הענפה של המקרא יש רגעי בראשית אשר מפגש עימם מזמן לנו את האפשרות להבחין בצמיחתן של האסכולות הפרשניות הקדומות לתורה. מטרת הקורס היא למקד את המבט באופנים שבהם נקראו שוכתבו ונתפרשו הסיפורים המכוננים של ספר בראשית וכך להבחין בקווי המתאר המייחדים את הפרשנויות השונות שצמחו ביהדות הבית השני. נעסוק בקו הגבול שבין שכתוב המקרא למדרש המקרא בהבדלים שבין קריאה אלגורית ודרשנית ונחשוב על היחס שבין תיאולוגיה וסוציולוגיה לבין הפרשנות המשתקפת בחיבורים כגון ספר היובלים, המגילה החיצונית לבראשית כתבי פילון האלכסנדרוני ומדרשי חז"ל.

מטרות/תוצרי הלמידה

במהלך הקורס תכירו מושגי יסוד בהרמנויטיקה, תיפגשו עם חיבורים מרכזיים מימי הבית השני, תבחינו בין הזרמים בחברה היהודית בימי הבית השני, עם כמה מהדרכים הקדומות ביותר באמצעות ניגשו קוראים יהודיים אל המקרא תלמדו לשוטט (באמצעות כלים דיגיטליים) ולהתמצא בספרייה היהודית המגוונת מימי הבית השני, ובעיקר תתנסו בחקירה הנוגעת למגע שבין פרשנות תיאולוגיה וסוציולוגיה.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת
1	מבוא [א]: הספרות היהודית מימי הבית השני, סוגות, שפות ותרבויות (סקירה והיכרות עם כלים דיגיטליים)	התנסות בשימוש במאגרי מידע	
2	מבוא [ב]: הספרות היהודית מימי הבית השני – חיבורים מרכזיים		
3	עקדת יצחק: לוי הארמי, ספר היובלים ופילון האלכסנדרוני	עבודה בזוגות בכיתה – קריאה בפרגמנטים מקומראן.	
4	עקדת יצחק: לוי הארמי, ספר היובלים ופילון האלכסנדרוני		
5	עקדת יצחק: לוי הארמי, ספר היובלים ופילון האלכסנדרוני		
6	עקדת יצחק: לוי הארמי, ספר היובלים ופילון האלכסנדרוני		
7	לך לך – פילון האלכסנדרוני והפרשנות האלגורית למקרא.		
8	לך לך – פילון האלכסנדרוני והפרשנות האלגורית למקרא.		

9	לך לך – בין פילון למדרשי חז"ל	ניהוף סבתו (פורסם)	תש"ף; (טרם)
10	לך לך – סיכום: אלגוריה, דרשנות וחסידות.		
11	'קורבנות נח' – תיאולוגיה, חוק ופרשנות המגילה החיצונית לבראשית, ספר היובלים ומדרשי חז"ל	עבודה בקבוצות	
12	'קורבנות נח' – תיאולוגיה, חוק ופרשנות המגילה החיצונית לבראשית, ספר היובלים ומדרשי חז"ל		
13	'קורבנות נח' – תיאולוגיה, חוק ופרשנות המגילה החיצונית לבראשית, ספר היובלים ומדרשי חז"ל		
14	'קורבנות נח' – תיאולוגיה, חוק ופרשנות המגילה החיצונית לבראשית, ספר היובלים ומדרשי חז"ל	עבודת סיכום בקבוצות	
15	בני האלוהים ובנות האדם – אפוקליפסה פרשנות וכיתיתות: ספר חנוך, היובלים ותרגומי המקרא		
16	בני האלוהים ובנות האדם – אפוקליפסה פרשנות וכיתיתות: ספר חנוך, היובלים ותרגומי המקרא	התנסות בשחזור טקסטים	
17	בני האלוהים ובנות האדם – אפוקליפסה פרשנות וכיתיתות: ספר חנוך, היובלים ותרגומי המקרא		
18	בני האלוהים ובנות האדם – אפוקליפסה פרשנות וכיתיתות: ספר חנוך, היובלים ותרגומי המקרא		
19	ברית האדם – בן סירא, מגילות קומראן והפיוט הקדום		
20	ברית האדם – בן סירא, מגילות קומראן והפיוט הקדום		
21	מגדל בבל – יובלים, חזונות הסיבילות והמדרש המאוחר		
22	מגדל בבל – יובלים, חזונות הסיבילות והמדרש המאוחר		
23	התנינים הגדולים – חזון עזרא, חנוך ובראשית רבה		
24	התנינים הגדולים – חזון עזרא, חנוך ובראשית רבה		
25	פרזנטציות בכיתה	פרזנטציה של תלמידים	
26	פרזנטציות בכיתה	"	
27	פרזנטציות בכיתה	"	
28	סיכום – אלגוריה, מדרש ומיתוס		

(בקורס שנתי, יש להוסיף את המפגשים הנוספים)
*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
עבודת סמסטר א'	30% מהציון הסופי

דרישות הקורס

נוכחות בלפחות 80% מהשיעורים
הגשת מטלות
השתתפות פעילה

דרישות קדם

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

* הרשימה הביבליוגרפית שלהלן, חלקית. חומרי קריאה נוספים יימסרו במהלך הקורס.

1. ברזילי ג', חטאי דור המבול בפרשנות האגבית למקרא מקומראן, איגוד (תשע"ה), עמ' 43 – 50
2. דרשן ג', סיפור בני האלוהים ובנות האדם (בר' ו' 1 – 4) לאור 'קטלוג הנשים' ההסיודי, שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום כג (תשע"ד), עמ' 155 – 178
3. כדורי, י' "פרשנות המקרא בקומראן" בתוך קיסטר מ', מגילות קומראן מבואות ומחקרים, ירושלים תשס"ט, כרך שני, עמ' 397-401
4. ניהוף, מ', פילון האלכסנדרוני: ביוגרפיה אינטלקטואלית, ירושלים תשפ"ב
5. פילר, א' "היבטים פילוסופיים ופוליטיים להגירתו של אברם מאור כשדים אצל פילון", מדעי היהדות 48 (תשע"ב), עמ' 27 – 48.
6. קיסטר מ', 'אחור וקדם: אגדות ודרכי מדרש בספרות החיצונית ובספרות חז"ל', היגיון ליונה: היבטים חדשים בחקר ספרות המדרש, האגדה והפיוט; קובץ מחקרים לכבודו של פרופ' יונה פרנקל (בעריכת י' לוינסון, י' אלבוים וג' חזן-רוקם), ירושלים תשס"ז, עמ' 231–259 [עמ' 236 – 240]
7. קיסטר מ', 'על זיקה ותחרות בין דמויות מקראיות בספרות הבתר-מקראית', מגילות י (תשע"ג), עמ' 115–135
8. שפיגל ש', 'מאגדות העקידה', ש' ליברמן (עורך), ספר היובל לכבוד אלכסנדר מארכס, ניו-יורק תש"י, עמ' תעא - תקמז
9. S. A. Adams 'Movement and Travel in Philo's Migration of Abraham: The Adaptation of Genesis and the Introduction of Metaphor', *Studia Philonica Annual* 30 (2018): 47-70.
10. JJ. Collins, 'Before the Fall: The Earliest Interpretations of Adam and Eve', H. Najman & J.H. Newman (eds.). *The Idea of Biblical Interpretation: Essays in Honor of James L. Kugel*, Leiden 2004, pp. 293-308

11. L. H. Feldman, "Josephus' Portrait of Noah and Its Parallels in Philo, Pseudo-Philo's 'Biblical Antiquities', and Rabbinic Midrashim", *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 55 (1988), pp. 31–57
12. S. D. Fraade, *From Tradition to Commentary: The Torah and its Interpretation in the Midrash Sifre to Deuteronomy*, Albany 1991
13. J. L. Kugel, *Traditions of the Bible*, Cambridge, MA 1998
14. H. Mali., Priestly Offering: Law and Narrative in the Aramaic Levi Document, *HTR* 117:1 (2024) 1–20
15. G. E. Nickesburg & J. C. VanderKam, *1 Enoch 2: A Commentary on the Book of I Enoch 37-82*, Minneapolis 2012
16. D. B. Martin, "When Did Angels Become Demons?" *JBL*, 129 (2010), pp. 657-677
17. J. C. VanderKam, "Some Thoughts on the Relationship between the Book of Jubilees and the Genesis Apocryphon," in *Is There a Text in This Cave? Studies in the Textuality of the Dead Sea Scrolls in Honour of George J. Brooke*, ed. Ariel Feldman, Maria Cioată and Charlotte Hempel, *STDJ* 119 (Leiden: Brill, 2017), 371–84